

ATLAS OBLAKA

Dejvid Mičel

Preveo
Goran Kapetanović

Laguna

Naslov originala

David Mitchell
CLOUD ATLAS

Copyright © 2004 by David Mitchell

Hani, Haninoj baki i Haninom deki

Translation Copyright © 2008 za srpsko izdanje, LAGUNA

Pacifički dnevnik Adama Juinga

Četvrtak, 7. novembar

S onu stranu indijanskog seoceta, na pustu žalu, naidoh na sveže stope. Kroz natrulu morską travu, morske kokose i bambus, stope me odvedoše svome tvorcu, belu čoveku u podvrnutim čakširama i koporanu, s negovanom bradom i prevelikim cilindrom, koji je čajnom kašičicom prečešljavao tamni pesak tako usredsređeno da me je primetio tek kad ga nazvah sa deset koraka. I tako se zbi da se upoznah s doktorom Henrijem Gusom, lekarom londonskoga plemstva. Nisam se začudio njegovu poreklu. Ako gdegod i ima dovoljno osamljena timora ili dovoljno zabačena ostrva na kome čovek može proboraviti a da ne nabasa ni na jednog Engleza, takva nema ni na jednoj karti koju sam dosad video.

Je li doktor štođod zagubio na toj čemernoj obali? Mogu li mu kako pomoći? Doktor Gus odmahnu glavom, razveza maramicu i sav ponosan prikaza njen sadržaj. – Zubi su, gospodine, gleđosani gral ovoga pohoda. U prohujalim danima ovo arkadisko žalo bilo je ljudožderska dvorana za gozbe, nego šta, gde su jaki proždirali slabe. Zube bi ispljunuli, baš kano što vi izbacujete koštice od trešanja. Ali ovi kutnjaci, gospodine, daju se u zlato pretvoriti, a kako? Jedan zanatlija sa Pikadilija, koji pravi veštačke vilice za plemstvo, izdašno plaća za ljudske zube. Znae li pošto je četvrt funte, gospodine?

Priznadoh da ne znam.

– Nećete ni od mene čuti, gospodine, jer je to poslovna tajna!

– Lupnuo se po nosu. – Gospodine Juing, znate li se možda

s markizom Grejs od Mejfera? Ne? I bolje, pošto je to jedna strvina u podsuknjama. Pet godina ima otkako je ta babuskerka okaljala moje ime, nego šta, lažima koje su dovele do mog izbacivanja iz Društva. – Doktor Gus pogleda u more. – U taj zao čas počese moja putešestvija.

Izrazih saosećanje s doktorom u nedaći.

– Zahvaljujem vam, gospodine, zahvaljujem vam, ali ove bele koščice – protresao je maramicom – moji su anđeli iskupljenja. Dopustite mi da objasnim. Markiza nosi veštačke vilice koje je izradio pomenuti lekar. Sad o Božiću, baš kad se ta namirisana magarica bude obratila Poslaničkom balu, ja, Henri Gus, nego šta, upravo ću ja ustati i svima prisutnima saopštiti da naša domaćica žvaće ljudožderskim kutnjacima! Ser Hjubert će me, slutim, izazvati. „Pružite dokaze“, zagrmeće taj prostak, „ili izađite na dvoboj!“ Ja ću reći: „Dokaze, ser Hjuberte? Svojeručno sam sakupio zube vaše majke iz južnopacifičke pljuvanice! Evo, gospodine, evo još takvih!“, pa ću zavitlati upravo ove zube u njenu zdelu za supu i time ću, gospodine, dobiti zadovoljstinu! Cvrkutave šaljivdžije ošuriće ledenu markizu u svojim novinama, pa će dogodne biti srećna ako je pozovu i na sirotinjski bal!

Brže-bolje poželeh Henriju Gusu prijatan dan. Slutim da je skrenuo.

Petak, 8. novembar

U prostu brodogradilištu pod mojim prozorom radi se na prikosniku, pod vođstvom gospodina Sajksa. Gospodin Voker, jedini krčmar u Okeanskom zalivu, takođe je i glavni trgovac drvenom građom i razmeće se time da je godinama bio upravnik brodogradnje u Liverpulu. (Pošto sam se već dobro upoznao s pravilima ophođenja na južnoj polulopti, znam da takve neverovatne tvrdnje treba oćutati.) Gospodin Sajks mi reče da

će sređivanje *Proročice* „po bristolski“ potrajati celu sedmicu. Nimalo mi se ne mili što ću sedam dana čamiti u *Musketi*, no ipak se sećam ledenih oćnjaka oluje i poginulih mornara, te mi moje sadašnje teškoće ne deluju tako strašno.

Doktora Gusa sretah jutros na stepeništu, pa smo zajedno doručkovali. On je u *Musketi* od sredine oktobra, a stigao je brazilskim trgovačkim brodom *Namorados* sa Fidžija, gde je svoje veštine usavršavao među misionarima. Sada se doktor nada da će australiski lovac na tuljane *Neli*, uprkos velikom oćocnjenju, ipak doći i prevesti ga u Sidnej. U koloniji namerava potražiti mesto na kakvu putničkom brodu do Londona.

Doktora Gusa procenih nepravedno i prenagljeno. Da bi se napredovalo u mome poslu, mora se biti ciničan poput Diomeda, ali cinici znaju biti slepi za tananije vrline. Doktor ima svojih ćudnovatih strana i rado ih obelodanjuje u zamenu za ćašicu portugalske lozovaće (u piću nikad ne preteruje), ali jemćim da sem njega nema nikakve blagorodne gospode na ovim širinama istoćno od Sidneja i zapadno od Valparaisa. Moćda ću mu ćak sroćiti pozdravno pismo za Partridže u Sidneju, jer su doktor Gus i dragi Fred jednoga kova.

Pošto mi je rđavo vreme osujetilo jutarnju šetnju, ćaskali smo pored vatre od treseta, a sati proleteše kano minuti. Opširno mu isprićah o Tildi i Džeksonu i o svojim bojaznima od „zlatne groznice“ u San Francisku. Zatim u razgovoru predoh sa zavićaja na skorašnje beležnićke dućnosti u Novom Jućnom Velsu, a otud na „Gibonsa, Maltusa i Godvina“ preko pijavica i lokomotiva. Paćljiv je sagovornik melem za kojim na *Proroćici* strasno ćudim, a doktor je prava sveznalica. Povrh toga, ima lepo izdeljane šahovske figure na kojima nam se neće uhvatiti paućina, bilo to do *Proroćicinog* isplovljavanja ili do *Nelinog* prispeća.

Subota, 9. novembar

Jutarnje sunce sjajno poput srebrena dolara. Naša škuna u zalivu i dalje kukavno izgleda. Na obalu se izvlači indijanski ratni kanu. Henri i ja udarismo ka „Trpezariskom žalu“ praznično raspoloženi, radosno pozdravljajući služavku što dirinči za gospodina Vokera. Namrgođena gospođica razastirala je rublje po grmlju i nije se obazrela na nas. Ima primesu crne krvi i držim da joj mati nije mnogo odmakla od prašumskog soja.

U prolasku ispod indijanskog seoceta, znatiželju nam pobudi neki „zuj“, te rešismo da mu nađemo izvor. Naseobina je okružena ogradom od kolja, toliko trulom da se ući može na tušta i tma mesta. Jedna bezdlaka kuja podiže glavu, ali budući krezuba i na izdisaju, nije lanula. Vanjski krug koliba *ponga* (sagrađenih od granja, blata i pletenih tavanica) šćućurio se u senku „otmenih“ prebivališta, drvenih građevina s rezbarenim nadvratnicima i malecnim tremovima. U središtu toga sela teklo je javno bičevanje. Henri i ja bejasmo jedini belci, no tri kaste prisutnih Indijanaca jasno su se razgraničile. Poglavica u perjanom ogrtaču sedeo je na prestolu, dok su tatuirani plemići i njihove ženskinje i deca mirno stajali, sveukupno tridesetak duša. Robovi, crnji od svojih smeđih gospodara, i više nego dvostruko malobrojniji, čučahu u blatu. Kakva urođena volujaska tromost! Rošavi i prištavi od *haki-takija*, ti jadnici posmatrahu kaznu, ali ne puštajući ni glasa osim onoga čudnovata pčelinjeg „zujā“. Nismo znali šta zvuk pokazuje – saosećanje ili osudu. Batinaš beše golijat koji bi stasom uplašio svakog takmičara u pesničenju. Po svakom pedlju divljakovih mišića behu iscertani mali i veliki gušteri: njegova koža skupo bi se prodala, mada se ja ni za sve bisere Havaja ne bih usudio da mu je uzmem! Nesrećnog zarobljenika, proseda od mnogih teških godina, vezali su golog za prečke. Telo mu se treslo sa svakim udarcem što je odirao kožu, leđa mu nalikovahu pergamentu s krvavim

runama, ali mu je obesveščeno lice odavalo spokoj mučenika koga je Gospod već uzeo.

Priznaću, zamirao sam uz svaki zamah biča. Uto se zbi nešto čudno. Išibani divljak podiže klonulu glavu, pronade *moje* oči i jezovito me pogleda kano znanca! Kaogod da je pozorišni glumac video starog prijatelja u kraljevskoj loži i, kradom od gledališta, pokazao da ga prepoznaje. Tatuirani „garavi“ pride nam i zamahom bodeža od žada naznači da nismo dobrodošli. Upitah za prirodu zarobljenikova zločina. Henri prebaci ruku preko mene: – Hajde, Adame, mudar čovek neće stati između zveri i njena obroka.

Nedelja, 10. novembar

Gospodin Burhave sedeo je među svojom družinom pouzdanih razbojnika kano Gospodar Zmija među belouškama. Njihove „svetkovine“ za nedelju počеше u prizemlju i pre nego se probudih. Nadah se u potragu za vodom za brijanje i videh da krčma vrvi od mornara što čekahu svoj red kod onih sirotih Indijanki koje je Voker ulovio u svoj sklepani *burdelj*. (Rafaela među razvratnicima nije bilo.)

Ja svoju posnu nedelju ne kršim u javnoj kući. Henri beše jednako zgađen kano i ja, te ostadosmo bez doručka (služavku su nesumnjivo prisilili na još jednu dužnost) i zaputismo se u kapelu na molitvu ne pokvariv posta.

Ne predosmo ni dve stotine metara kad se, na svoj užas, setih da mi ovaj dnevnik leži na stolu u sobi u *Musketi*, vidljiv svakom pijanom mornaru koji uđe. Strahujući za njegovu sigurnost (i za svoju, ukoliko ga se dokopa gospodin Burhave), vratih se da ga skrijem malo veštije. Moj povratak propratili su široki zlobni osmesi, te pomislih da sam „vuk na vratima“, ali pravi razlog saznadoh kad otvorih svoja vrata: tako mi svega, medveđa zadnjica gospodina Burhavea objahala mavarsku Zlatokosu u

mome krevetu! Je li se taj vražji Holanđanin izvinio? Ni blizu! Smatrao je *sebe* oštećenom strankom i prorežao: – Gubite se, gospodine Petliču! Inače ću vam, boga mi bogovog, zavrnuti tu obesnu američansku šiju!

Zgrabih svoj dnevnik i oteturah se u prizemlje, gde me dočeka vesela i podsmešljiva *varvarokratija* okupljenih belih divljačaka. Prigovorih Vokeru da plaćam zasebnu sobu i da zasebna ima ostati čak i dok nisam tu, ali mi ta hulja ponudi samo popust od jedne trećine za „čtvrta sata galopa na najlepšoj ždrebeci u mojoj štali“! Zgnušan, odvratih da imam ženu i dete!, i da ću pre umreti nego izgubiti čast i pristojnost sa ijednom od njegovih zaraženih kurvi! Voker se zakle da će me „oplaviti“ ako njegove drage kćeri opet nazovem „kurvama“. Jedna bezuba guja naruga se: – Ako je vrlina imati ženu i dete, onda sam ja, gospodine Juing, deset puta vrliji od vas! – a neko mi s leđa sasu vrč groga na glavu. Otidoh istog časa, eda ne zavitlaju štogod tvrđe.

Crkveno zvono sazivalo je bogobojažljive žitelje Okeanskog zaliva, te požurih tamo gde me je Henri čekao, trudeći se da odagnam iz uma malopredašnje poganštine u svom konačištu. Kapela je škripala kano star čabar, a pastva se dala nabrojati na prste, ali smo se Henri i ja pomolili zahvalnije no da smo utolili žeđ u pustinjskoj oazi. Osnivač luteranac upokojio se na groblju kapele pre deset zima, a nijedan zaređeni naslednik nije se još usudio preuzeti vođstvo nad oltarom. Stoga se može reći da je kapela „hrišćanska s koca i konopca“. Bibliske stihove čitao je onaj deo pastve koji zna slova, a otpevali smo i unapred određene dve-tri himne. „Nadzornik“ tog narodnog stada, izvesni gospodin D’Arnok, stade ispod skromnog raspeća i zamoli Henrija i mene da postupimo isto. Još pod utiskom vlastitog izbavljenja iz prošlosedmične oluje, navedoh 8. glavu Luke: *I pristupivši probudiše Ga govoreći: Učitelju! Učitelju! Izgibosmo. A On ustade, i zapreti vetru i valovima; i prestadoše i posta tišina.*

Henri je kazao Psalam osmi, zvonko kano kakav školovan dramatičar: *Postavio si ga gospodarem nad delima ruku svojih, sve si metnuo pod noge njegove, ovce i volove sve, i divlje zverinje, ptice nebeske i ribe morske, šta god ide morskim putevima.*

Iako nikakav orguljaš nije odsvirao *Magnificat* nego je vetar zavijao u dimnjaku, iako nikakav hor nije otpevao *Nunc Dimittis* nego su samo galebovi kreštali, verujem da Tvorac ne beše nezadovoljan. Više smo nalikovali ranim rimskim hrišćanima nego bilo kojoj kasnijoj crkvi ukrašenoj tajnim znanjem i draguljima. Usledila je zajednička molitva. Parohijani su se po volji molili za iskorenjenje krompirove zlatice, za pokoj duše umrlog deteta, za blagoslov nad novim ribarskim čamcem itd. Henri je zahvalio na gostoprimstvu koje su nama posetiocima ukazali hrišćani ostrva Čatam. Ja se pridruživ tome, a pomolih se i za to da Tildu, Džeksone i tasta služi zdravlje dok mene nema.

Posle službe, doktoru i meni vrlo srdačno priđe postariji „prveni jarbol“ te kapele, neki gospodin Evans, koji predstavi Henrija i mene svojoj dobroj ženi (oboje su doskočili gluvoći time što su odgovarali samo na pitanja koja su, po *njihovu* uverenju, postavljena i prihvatili samo one odgovore koji su, po *njihovu* uverenju, izgovoreni – a tim lukavstvom služi se mnogi američanski advokat) i svojim blizancima Kiganu i Difedu. Gospodin Evans saopšti da svake sedmice običava pozvati gospodina D’Arnoka, našega propovednika, na večeru u njihovu obližnjem domu, pošto inače žive na Port Hatu, rtu udaljenom koju milju. Hoćemo li im se i mi pridružiti u nedeljnome obedu? Pošto sam Henrija već obavestio o onoj Gomori u *Musketi* i pošto nam stomaci povikaše „Pobuna!“, zahvalno prihvatismo ljubaznost Evansovih.

Gazdinstvo naših domaćina, smešteno na pola milje od Okeanskog zaliva uz vijugavu vetrovitu dolinu, beše skromna građevina, ali dovoljno čvrsta pred onim paklenim burama što mnogobrojnim nesrećnim brodovima lome kosti o obližnje grebene. U salonu obitavahu čudovišna glava vepra (obolela

od oduzetosti vilice i razrokosti), koga su blizanci ubili na svoj šesnaesti rođendan, i pospan stojeći sat (u višesatnom raskoraku s mojim džepnim satom. Zbilja, od sveg uvoza s Novog Zelanda, najviše se ceni tačan časovnik.). Radnik Indijanac virnu kroz prozor na gazdine goste. Nikad ne videh odrpanijeg jadnika, ali se gospodin Evans zakle da je taj polumešanac, imenom Barnabas, „najbrži dvonožni ovčarski pas sviju vremena“. Kigan i Difed poštena su i smušena čeljad, potkovana ponajviše u ovčarstvu (porodica poseduje dve stotine grla) pošto nijedan nije išao u „grad“ (tako ostrvljani zovu Novi Zeland) niti stekao obrazovanje izuzev što ih je otac podučavao Bibliji, posredstvom čega naučiše da čitaju i pišu prihvatljivo dobro.

Gospođa Evans se pomoli, a ja se latih svog najboljeg obroka (neokuženog solju, crvima i psokama) još od one oproštajne večere s konzulom Baksom i Partridžima u *Bomontu*. Gospodin D'Arnok pripovedao je o brodovima koje je snabdevao za svojih deset godina na ostrvu Čatam, a Henri nas je pak zanimao pričama o pacijentima, kako visoka tako i niska roda, koje je lečio u Londonu i Polineziji. Sa svoje strane sam opisao mnoge teškoće koje je ovaj američanski beležnik doživeo ne bi li pronašao australiskog baštinika jednog kaliforniskog zaveštanja. Ovči paprikaš i valjuške od jabuka zalivali smo slabim domaćim pivom, koje gospodin Evans vari radi trgovine s kitolovcima. Kigan i Difed odoše pozabaviti se stokom, a gospođa Evans vratila se kuhinjskim poslovima. Henri upita jesu li misionari i dalje prisutni na Čatamskim ostrvima, na šta se gospodin Evans i gospodin D'Arnok zgledaše, te nas prvi izvesti: – Ne, Maori nisu blagonakloni prema nama *Pakehama* koji im preteranim civilizovanjem kvarimo Moriore.

Upitah postoji li „*preterano civilizovanje*“. Gospodin D'Arnok mi reče: – Ako nema Boga zapadno od rta Horn, onda nema ni onoga *Svi su ljudi stvoreni jednaki* iz vašega Ustava, gospodine Juing. – Reči „Maori“ i „Pakeha“ bejah čuo za vreme *Proročicinog* boravka u Zalivu ostrva, ali sam molio da mi se kaže šta

su „Moriore“. Pitanjem otvorih Pandorinu kutiju istorije, uz podrobne pojedinosti o propasti i padu čatamskih domorodaca. Upalismo lule. Pripovest gospodina D'Arnoka prekide se tri sata kasnije, kad smo morali poći za luku Hat pre no što suton zamrači izrovan put. Što se mene tiče, njegova je priča rame uz rame s Defoovim ili Melvilovim perom, te ću je ispisati na ovim stranicama posle, bude li volja Morfejeva, čvrsta sna.

Ponedeljak, 11. novembar

Zora sparna i oblačna. Zaliv liči na sluz, ali je vreme dovoljno blago da se popravka *Proročice* može nastaviti, hvaljen Neptun. Dok ovo pišem, na jarbol se diže nova krmena košnjača.

Pre malo vremena, dok Henri i ja doručkovasmo, gospodin Evans stiže navrat-nanos i salete moga prijatelja lekara da se postara za povučenu susetku, izvesnu udovu Brajden, koju je konj zbacio na kamenjar. Gospodin Evans je očevidac i strahuje da udova leži u smrtnoj opasnosti. Henri uze svoju lekarsku torbu i krenu iz istih stopa. (Ponudih se da pođem s njim, ali me gospodin Evans zamoli da se uzdržim, pošto je pacijentkinji obećao da je niko sem lekara neće videti onesposobljenu.) Voker mi, čuv te reči, kaza da nikoje muško nije prešlo udovin prag već dvadeset godina i zaključio da će „ledena matora krmača zacemento Bogu na istinu čim pušta tog nadrilekara da je pipka“.

Poreklo Moriora s „*Rekohua*“ (izvorno ime Čatamskih ostrva) nije se razjasnilo ni do dana danjeg. Gospodin Evans je uverenja da potiču od proteranih španskih Jevreja, ukazujući na kukaste nosove i izvijene usne. Tumačenje kome se gospodin D'Arnok priklanja, da su Moriore negdašnji Maori čiji su se kanui nasukali na ova najzabačenija ostrva, zasniva se na sličnostima u jeziku i legendama, te stoga ima viši *carat* logike. Izvesno je da, posle stoleća i tisućleća osamljenosti, Moriore

žive jednako prostim životom kano i nesrećni im rođaci s Van Dimenove Zemlje. Veština gradnje čamaca (izuzev grubih pletenih splavova za prelazak od jednog do drugog ostrva) i plovidbe s vremenom su nestale. Moriori ni sanjali nisu da na ovoj našoj kugli postoje druge zemlje, po kojima hode druge noge. Zbilja, u svome jeziku nemaju reč za trku, a „Moriiori“ znači naprosto „ljudi“. Nisu se bavili ratarstvom i stočarstvom, jer na ovim ostrvima nije bilo nikakvih sisara dok kitolovci namernici nisu svojevolumino pustili nekoliko svinja da se množe. U svom izvornom stanju, Moriori su bili sakupljači: uzimali su školjke *paua*, ronili za rakovima, pljačkali ptičja gnezda, brali morską travu, iskopavali crve i korenje.

Dosad su Moriori samo ovdašnja vrsta neznabožaca s platnenim pregačama i perjanim ogrtačima, neznabožaca iz onih sve malobrojnijih okeanskih „ćorskokaka“ do kojih još nije stigla nauka bela čoveka. Rekohu je, međutim, osoben po jedinstvenoj pacifičkoj veri. Od pamtiveka je sveštenička kasta Moriora nalagala da ko god prolije ljudsku krv ubija svoju *manu* – čast, vrednost, položaj i dušu. Nijedan Morior ne bi skrivao, hranio, oslovio, čak ni *pogledao* izopštenika. Ako izopšteni ubica i preživi prvu zimu, težina samoće obično ga odvodi u pećinu na rtu Jang, gde sebi oduzima život.

Promislite o tome, naloži nam gospodin D'Arnok. Dve hiljade divljaka (po najpribližnijoj proceni gospodina Evansa) drži se zapovesti *Ne ubij* na rečima *i na delu*, te sastavljanjem usmene „*Magna Carte*“ stvara sklad kakav ostali svet nije dosegao u šezdeset vekova otkako je Adam okusio ploda s drveta znanja. Rat je Moriorima stran koliko i teleskop Pigmejima. *Mir* – ne predaš između ratova nego hiljade godina postojana mira – vlada ovim dalekim ostrvima. Ko sme tvrditi da je Rekohu dalji od Morove *Utopije* nego naše napredne države koje vode pohlepni vlasteličići u Versaju i Beču, Vašingtonu i Vestminsteru? – Ovde – svečano reče gospodin D'Arnok – i samo ovde glavom i brađom postoje te neuhvatljive utvare: plemeniti divljaci! – (Dok

smo se kasnije vraćali u *Musketu*, Henri priznade: – Nikad ne bih „plemenitim“ nazvao divljake toliko zaostale da ne mogu ni koplje ravno da bace.)

I staklo i mir pokazaće se krhkim ako se neprestano udaraju. Prvi udar na Moriore bila je britanska zastava, koju je u tlo Zaliva čarki, u ime kralja Džordža, pobo poručnik Broton s broda *Čatam* pre nepunih pedeset godina. Tri godine potom, Brotonovo otkriće našlo se u kartografskim službama Sidneja i Londona, pa je šaćica slobodnih doseljenika (među kojima i otac gospodina Evansa), nasukanih mornara i „osuđenika sukobljenih s kolonijalnim vlastima Novog Južnog Velsa povodom uslova izdržavanja kazne“ uzgajala bundeve, luk, kukuruz i šargarepu. Njih su prodavali potrebitim lovcima na tuljane, a ovi su zadali drugi udarac nezavisnosti Moriora, razočarav urođeničke snove o napretku time što su talase pocrvenili tuljanskom krvlju. (Gospodin D'Arnok oslikao je zaradu ovom računicom: jedna koža plaćala se 15 šilinga u Kantonu, a ti prvi lovci dopremali su preko dve hiljade koža *po brodu!*) Kroz nekoliko godina, tuljana je ostalo samo na udaljenim stenama, te su se i „lovci na tuljane“ okrenuli gajenju krompira, ovčarstvu i svinjarstvu u tolikom obimu da su Čatamska ostrva dobila nadimak „Pacifički vrt“. Ti ratari skorojevići krče zemlju paleći žbunje, koje više godina tinja pod tresetom i razbukatava se u sušna vremena da iznova poseje užas.

Treći udar na Moriore bili su kitolovci, koji sada u znatnom broju pristaju u Okeanski zaliv, Vajtangi, Ovengu i Te Vakaru radi izvlačenja na suvo, opravki i odmora. Na kitolovcima su se mačke i pacovi množili kano bibliske pošasti i pojeli ptice jamarke čija su jaja Moriori vrlo cenili u ishrani. Četvrto, one šarolike bolesti koje proređuju tamnije rase kad god se ovima primakne bela civilizacija još su više umanjile domorodačku brojnost.

Sve bi te nedaće, međutim, Moriori možda i izdržali da do Novog Zelanda ne stigoše opisi Čatamskih ostrva kano

prave zemlje hananske u kojoj su lagune pune jegulja, uvale zasute školjkama, a žitelji ne razumeju ni šta je bitka ni šta je oružje. Za Ngati Tame i Ngati Mutunge, dva klana Taranaki Te Ati Ava Maora (maorski rodoslov je, tvrdi nam gospodin D'Arnok, do u granu jednako isprepletan kano i toliko voljena rodoslovna stabla evropskog plemstva: zbilja, svaki dečak iz te nepismene rase može se setiti čukundedina imena i „položaja“ dok dlanom o dlan) te su glasine obećavale nadoknadu za svu predačku zemlju koju su izgubili u skorašnjim „ratovima musketa“. Poslate su uhode da iskušaju ćud Moriora narušavanjem *tapua* i skrnavljenjem svetišta. Na te izazove Moriori su odgovorili kako Gospod nalaže, „okretanjem drugoga obraza“, a izgrednici se vratiše na Novi Zeland s potvrdoma o navodnom kukavičluku Moriora. Tatuirani maorski *conquistadores* našli su svoju jednobrodnu armadu u kapetanu Hervudu s briga *Rodni*, koji je krajem 1835. pristao da preveze devet stotina Maora i sedam ratnih kanua u dva navrata, u zamenu za rasad krompira, vatreno oružje, svinje, veliku količinu češljanog lana i jedan top. (Gospodin D'Arnok upoznao je osirotela Hervuda pre pet godina, u krčmi u Zalivu ostrva. Isprva je ovaj poricao da je Hervud s *Rodnija*, a onda se kleo da beše primoran prevesti crnce, ali je ostalo nejasno na koji tačno način.)

Rodni je isplovio iz luke Nikolas u novembru, ali je njegov nezabožacki tovar od pet stotina muškaraca, žena i dece, tesno natrpanih u potpalubje radi šestodnevnog putovanja, ogrezlih u izmet, izloženih morskoj bolesti i skoro potpunu nedostatku vode, pristao u uvalu Vangatete u tako namučenu stanju da bi čak i Moriori, *da su imali volje*, lako pobili svoju ratobornu braću. Dobri Samarićani su, međutim, bili radiji da podele umanjeno obilje Rekohua nego da unište *manu* krvoprolicem, te ponegovaše bolesne i umiruće Maore do ozdravljenja. – Maori su i ranije dolazili na Rekohu – objasni gospodin D'Arnok – ali su uvek i odlazili, stoga Moriori pretpostaviše da će ih doseljenici jednako ostaviti na miru.

Širokogrudost Moriora nagrađena je kad se kapetan Hervud vratio s Novog Zelanda sa još četiri stotine Maora. Tada su stranci položili pravo na Čatam *takahijem*, maorskim rituelom koji se prevodi kano „hodanje po zemlji radi posedovanja zemlje“. Tako je stari Rekohu rasparčan, a Moriori su obavesteni da su oni sada maorski vazali. Početkom decembra, kad se nekih desetak domorodaca usprotivilo, bez promišljanja ih pobiše sekirama. Maori su se pokazali kano valjani engleski učenici u „mračnim veštinama kolonizacije“.

Na istoku ostrva Čatam nalazi se Te Vanga, velika zatonska slatina: iako je to maltene jezero, za plime dobija vodu iz mora kroz tesnac kod Te Avapatikija. Pre četrnaest godina na tom su svetom tlu muškarci Moriori održali skupštinu. Trajala je tri dana, a raspravljalo se o sledećem: Hoće li onaj ko prolije maorsku krv takođe uništiti svoju *manu*? Mladići su tvrdili da zavet mira ne važi za strane ljudoždere o kojima preci ništa nisu znali. Moriori moraju ubiti, inače će biti ubijeni. Starci su podstrekivali smirenje, jer dokle god Moriori budu čuvali svoju *manu* sa svojom zemljom, dotle će ih bogovi i preci izbavljati od zla. – Zagrlji svoga dušmanina – govorahu starci – kako bi ga sprečio da te napadne. (– Zagrlji svoga dušmanina – našali se Henri – da bi osetio kako ti bodežom golica bubrege.)

Starci su pobedili, ali to nije bilo važno. – Kad im manjka brojčane nadmoći – reče nam gospodin D'Arnok – Maori stiču prednost tako što udaraju prvi, i to iz sve snage, o čemu će nam posvedočiti grob mnogog nesrećnog Britanca i Francuza. – Ngati Tama i Ngati Mutunga održali su vlastita savetovanja. Moriorski muškarci u povratku sa skupštine padoše u zasede, pa se te noći odigralo nepojmljivo zverstvo, kasapljenje, paljenje sela, otimačina: redove muškaraca i žena proboli su na žalima, decu skrivenu po rupama nanjušili su i raskomadali lovački psi. Neke poglavice mislile su na budućnost, pa su pobili tek toliko ljudi da obezbede užasnutu poslušnost preostalih. Druge poglavice nisu se toliko uzdržavale. Na žalost Vajtangi pedesetoro

Moriora iseckano je, umotano u lišće lana i ispečeno u ogromnoj zemljanoj peći, s prilogom od slatkog krompira. Ni pola onih Moriora koji su gledali poslednji zalazak sunca na starom Rekohuu nije doživelo da vidi maorsku zoru. (– Sada ima manje od stotinu čistokrvnih Moriora – zakuka gospodin D'Arnok. – Na *papiru* ih je britanska kruna oslobodila od sužanjskog jarma pre dosta godina, ali Maori ne haju za papire. Na sedam smo dana plovidbe od guvernerove kuće, a Njeno veličanstvo na Čatamu nema garnizon.)

Upitah zašto belci nisu obuzdali Maore za vreme pokolja.

Gospodin Evans više ne beše pospan, a ni upola onoliko gluv koliko sam mislio. – Jeste li kad videli maorskog ratnika žednog krvi, gospodine Juing?

Rekoh da nisam.

– Ali ste videli ajkule žedne krvi, zar ne?

Odgovorih da jesam.

– Tu su negde. Zamislite krvavo tele koje se rita po plicaku prepunom ajkula. Šta činiti: ostati izvan vode ili obuzdavati ralje ajkula? U takvoj smo bili dvoumici. Oh, jesmo mi pomogli šačici koja nam je došla na vrata – među njima je bio i naš pastir Barnabas – ali da smo kročili u tu noć, pojela bi nas. Ne zaboravite, nas je belaca u to doba u Čatamu bilo manje od pedeset. A ukupno devet stotina Maora. Maori se drže uz Pakehe, gospodine Juing, ali nas preziru. To zauvek upamtite.

Kakvu pouku izvući? Mir, iako omileo Gospodu našem, vrhunska je vrlina samo ako su vam i susedi jednako savesni kano vi.

Noć

Ime gospodina D'Arnoka nije omiljeno u *Musketi*. – Beli crnac, polutan nečiste krvi – kaza mi Voker. – Niko ne zna šta je on. – Sags, jednoruki pastir što živi ispod točionice, zakle se da je

naš znanac bonapartistički general koji se ovde krije pod lažnim imenom. Drugi pak reče da je Poljak.

Nije omiljena ni reč „Moriori“. Pijani maorski polutan reče mi da je čitavu istoriju domorodaca izmislio „sumanuti stari luteranac“ i da gospodin D'Arnok propoveda svoje moriorsko jevanjelije samo da bi ozakonio to što krađe zemlju Maorima, pravim posednicima Čatama, koji ovamo stižu kanuima od pamtiveka! Džejms Kofi, svinjar, reče da Maori učiniše belcima uslugu time što su istrebili drugu rasu divljaka i napravili mesta za nas, dodav da Rusi obučavaju kozake da „omekšavaju sibirске kože“ na sličan način.

Usprotivih se: mi moramo biti rešeni da *civilizujemo* crne rase kroz pokrštavanje, a ne da ih zatremo, jer je Božja ruka i njh stvorila. Svi prisutni u krčmi zasuše me plotunom zbog „srceparajućeg američkog praznoslovlja“! – Nisu oni dostojni ni da ih prekolješ kô svinju! – viknu jedan. – Od svih jevanđelja, crnci *razumeju* samo jevanđelje biča, đ— ih odneo! – Treći: – Mi Britanci ukinuli smo ropstvo u svojoj imperiji, a Američani se time ne mogu podičiti!

Henri je, najblaže rečeno, bio podvojena mišljenja. – Posle višegodišnjeg rada s misionarima, sklon sam zaključiti da njihova dela samo produžavaju ropac umiruće rase za desetak-dva-deset godina. Milostiv ratar ubiće verna konja koji je prestareo za službu. Pošto smo čovekoljupci, nije li nam možda dužnost da u sličnom vidu olakšamo muke divljacima tako što ćemo *ubrzati* njihovo istrebljenje? Seti se vaših Indijanaca, Adame, seti se svih sporazuma koje vi Američani ukidate i kršite, bez kraja i konca, po ko zna koji put. Zar nije mnogo čovečnije i poštenije rascopati divljaku glavu i okončati priču?

Koliko ljudi, toliko istina. Povremeno mi se pred očima ukaže istinitija Istina, sakrivena u nesavršenim podražajima same sebe, ali dok joj se primičem, ona se trza i zaranja dublje u trnovitu močvaru nesloge.